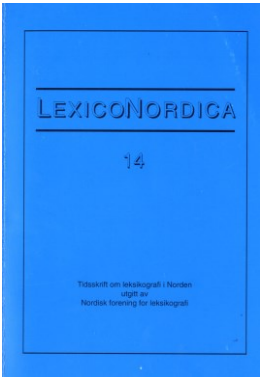

LexicoNordica

Forfatter:	Loránd-Levente Pálfi & Anders Tønnesen [Et nyt litteraturreksikon]	
Anmeldt værk:	Ramussen, Henrik (red.)/Kamilla Hygum Jakobsen /Jeanne Berman: <i>Gads Litteraturreksikon</i> . 2. udgave, 1. oplag. København: G.E.C. Gads Forlag 2005	
Kilde:	LexicoNordica 14, 2007, s. 293-316	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Loránd-Levente Pálfi & Anders Tønnesen

Et nyt litteraturleksikon

Rasmussen, Henrik (red.)/Kamilla Hygum Jakobsen/Jeanne Berman: *Gads Litteraturleksikon*. 2. udgave, 1. oplag. København: G.E.C. Gads Forlag 2005. 369 sider. DKK 299,-

1. Forbemærkning

Nærværende artikel er en leksikografisk analyse og kritik af det ovenfor anførte leksikon, som er det seneste litterærleksikografiske tiltag på det danske bogmarked.

Fremgangsmåden for vores analyse og kritik er den samme som i Pálfi/Lindholm (2006). Vi stoler ikke meget på stikprøvemethoden (se bl.a. Lenstrup 1990:109ff og Lorentzen/Trap-Jensen 2004:185), hvorfor vi har gennemlæst værkets første 200 sider men dog også foretaget stikprøver – nemlig i den resterende del af bogen. Af pladshensyn har vi dog ikke medtaget alt, hvad vi har noteret os, og som kunne give anledning til omtale, men foretaget et udvalg. I øvrigt er vi enige med Bergholtz (1996:76), når han skriver:

der er ingen tvivl om, at der skrives mange uretfærdige anmeldelser. Med uretfærdig mener jeg dog ikke kritiske eller endda direkte negative anmeldelser, men den slags anmeldelser, som er skrevet ud fra få tilsyneladende tilfældige opslag uden hensyntagen til helheden, og hvor der i øvrigt lægges en urimelig stor vægt på lemmaselektionen. En negativ anmeldelse er dog særligt problematisk i ”små” lande som de nordiske, hvor mængden af anmeldelser for den enkelte ordbog ofte er ret begrænset. [...] På den anden side har hverken den teoretiske eller den praktiske leksikografi nogen nytte af intetsigende venligheder. Det drejer sig således om en balancegang

2. *Gads Litteraturleksikon*

Gads Litteraturleksikon udkom første gang i 1999, genoptryktes i 2001, og siden december 2005 foreligger der en andenudgave. I det følgende vil vi skelne mellem de to udgaver, som vil blive forkortet hhv. GL¹ og GL², mens forkortelsen GL vil gælde begge udgaver.

Bag GL står Henrik Rasmussen, Kamilla Hygum Jakobsen og Jeanne Berman. Henrik Rasmussen, som er ordbogens hovedredaktør, er cand.mag. i litteraturvidenskab og spansk. Han har siden 1999 undervist i litteratur ved Grundtvigs Højskole i Hillerød, og forud for det var han ekstern redaktør for Gads Forlag (siden også for Gyldendal). Kamilla Hygum Jakobsen er cand.mag. i litteraturvidenskab og kunsthistorie. Hun har i de seneste seks år arbejdet på den internationale sprogskole Berlitz som underviser i dansk sprog og kultur og har sideløbende hermed i 2000–2001 undervist i litteratur på Folkeuniversitetet i København. Jeanne Berman er mag.art. i litteraturvidenskab, har en bachelorgrad i engelsk og er desuden uddannet og arbejder som skolelærer.

Disse oplysninger finder man ikke i GL, men de er blevet givet os med stor imødekommenhed af og efter forespørgsel hos de enkelte forfattere. Vi vil her opfordre ordbogsredaktionen til at overveje i fremtidige udgaver af GL at oplyse om disse ting. De er af større vigtighed, end man er tilbøjelig til at tro: Det er ikke blot anmelderes og ordbogskøberes nysgerrighed, der fordrer sådanne oplysninger, men de er først og fremmest vigtige, fordi de legitimerer ordbogen og giver den autoritet, jf. Almind (2005:41). Desuden er de til stor nytte for fremtidens, men selvfølgelig også for nutidens, ordbogshistorikere og i det hele taget for metaleksikografiens bestræbelser på at kortlægge hele det leksikografiske landskab.

2.1. Det ydre indtryk

Mit Recht nenne man die physikalischen Wissenschaften die exakten, weil man die Irrtümer darin klar nachweisen könne. Im Ästhetischen, wo alles vom Gefühl abhängt, sei dies freilich nicht möglich.

Således skriver Goethe i et brev til vennen Friedrich v. Müller i 1824 (Goethe 1948–1971, bd. 23:322). Han berører her et gammelt og, så vidt vi ved, stadig uløst problem: Hvad er skønt og smukt?

I metaleksikografien findes adskillige forsøg på at skabe et videnskabeligt grundlag, på hvilket det objektivt kan afgøres, hvorvidt en ordbogs ydre er vellykket eller ej; se bl.a. Almind/Bergenholtz (1990), Bergenholtz (1995b) og Almind/Bergenholtz (2000). Ikke desto mindre forbliver æstetikken en omtvistelig sag, når der skal dømmes hhv. bedømmes, og de subjektive dimensioner lader sig ikke udrydde helt. Dette være sagt for at retfærdiggøre men samtidig også relativere vores dom.

Teksten i GL er sat med sort på en behagelig hvid baggrund. Kun bogens omslag er trykt i farver. Ud fra et stærkt pragmatisk orienteret standpunkt kunne man mene, at skriftstørrelsen, skriftsnittet og linjeaf-

standen var upåklagelige, men ud fra et mere æstetisk standpunkt synes vi, at fx Wilpert (2001) på disse punkter er mere vellykket: De mindre typer, det finere skriftsnit og den smallere linjeafstand fremtræder her med en særlig elegance, og man ser, at teksten udmærket kan læses på trods af denne tæthed; tillige får man den store fordel, at der bliver plads til mere – på den enkelte side såvel som i hele værket.

Selve omslaget kunne måske godt have været udført mere behændigt. Æstetikken lider her bl.a. af det L-bogstav, som ses svagt i baggrunden. Det står givetvis for 'Litteratur', men med værkets titel trykt i store, mørkerøde typer når dette budskab jo også frem. (Vi er godt bevidst om, at GL indgår i en række, i hvilken de forskellige bøger har en ensartet ydre). Omslaget havde egnet sig godt til at være smudsomslag. Igen henviser vi til Wilpert (2001), hvis ordbog vi i denne henseende anser for forbilledlig: Det faste omslag er her enkelt udført; det er betrukket med blå læred, og kun på den såkaldte løse ryg gives tekst (forfatternavn, bogens titel og nederst forlagets navn); smudsomslaget er til gengæld farvet, illustrativt og med omslagstekst.

Opslagsordene i GL er nemme at få øje på. De er sat med fede typer og rykket ud mod venstre i forhold til selve artiklerne. Teksten er sat med fast bagkant – hvilket giver ro i skriftbilledet og fremmer et hurtigt overblik – og i to spalter, og henvisninger markeres med en pil. Dette er alt sammen tilfredsstillende. Vi skal særligt rose den faste bagkant; ikke mindst fordi der desværre findes mange forfattere, layoutere og grafikere, som af – for os – uforståelige grunde insisterer på den løse bagkant.

Der findes ingen "rigtige" illustrationer, kun enkelte figurer, hvilket vi synes er meget passende for en ordbog som GL. Det er imidlertid ikke altid let at se tilhørsforholdet figur og artikel imellem. Således gives der fx til artiklen *Aktantmodel* en figur nederst på siden, men det markeres ikke, at figuren hører til denne artikel (ikke engang indirekte ved at fx ordene 'aktant', 'model' eller 'aktantmodel' forekommer i selve figuren) – og der findes jo også andre artikler på samme side.

I sammenligning med det ydre ved andre danske leksika af vor tid synes vi dog, at GL hører til de mere vellykkede.

2.2. Ordbogens byggede

Ordbogen indeholder foruden ordbogsartiklerne – spredt over 356 sider – to forord på i alt lidt over en side (dvs. både det til første- og det til andenudgaven) samt en litteraturliste på seks sider. Hertil kommer naturligvis forsatsblad, smudstitelblad, titelblad, kolofon og omslagstekst.

Men disse komponenter, som traditionelt heller ikke opfattes som ”rigtige” komponenter, vælger vi at se bort fra her.

2.2.1. Omteksten

Det er meget glædeligt, at forfatterne har valgt i GL² også at bringe forordet fra førsteudgaven. Førsteudgavers forord er ikke alene interessant og oplysende læsning, de kan også være af stor betydning for ordbogshistoriske studier. Under alle omstændigheder savnes de, når de udelades i senere udgaver af det givne værk.

Forordet (det første) beretter følgende om værkets stofafgrænsning samt om formålet med bogen:

Vi har forsøgt at dække områder som litteraturhistorie, litteraturteori, stilistik, retorik, metrik og filologi. Hver[t] af disse specialområder har deres egne opslagsværker, men der er, så vidt vi ved, ikke andre værker på dansk, der samler det hele i ét.

Når emneområdet er så bredt, er det klart, at de enkelte opslag ikke kan være fyldestgørende. Og det er heller ikke vores sigte. Vi har ønsket at give korte og præcise ordforklaringer, som kan danne udgangspunkt for at søge mere viden. Til den brug har vi et udbygget net af henvisninger til andre opslagsord og en litteraturliste med de værker, som vi selv har haft glæde af under arbejdet med bogen. Vi har ikke opfundet tingene selv, men samlet og formidlet eksisterende viden, og litteraturlisten tjener som vores kildehenvisninger.

Mht. ordbogens dækningsområde er der egentlig intet nyt under solen – ikke i forhold til hvad vi tidligere har set i det danske litterærleksikografiske landskab, jf. Pálfi (2007). Dette er ikke nogen kritik, men en konstatering, på baggrund af hvilken det kan undre, at forfatterne mener, at dækningsområdet for GL skulle være større end for tidligere litterærfaglige ordbøger. I øvrigt en lille rettelse til det ovenfor citerede: Det er ikke rigtigt, at hvert af områderne ”litteraturhistorie, litteraturteori, stilistik, retorik, metrik og filologi” har deres egne opslagsværker hertilands – i hvert ikke såfremt der er tale om **leksikografiske** opslagsværker. For det første fremviser den litterære leksikografi i Danmark ikke nogen opsplitning af litteraturhistorie og litteraturteori – de forskellige danske litteraturterminologiske ordbøger behandler begge disse discipliner, jf. Pálfi (2007) – for det andet findes der ingen (leksikografiske) opslagsværker for stilistik, metrik og filologi på dansk¹; disse discipliner er ind-

¹ I hvert fald kender vi ikke til nogen, og det gør DSH (III:409–435; IV:25f, 292–305), Haugen (1984), Mikkelsen (1994:289–305) og de løbende bibliografier i tidsskriftet *Sprog i Norden* (jf. årgangene 1970–2005) heller ikke.

til videre primært blevet behandlet i de forskellige danske fagordbøger for litteraturvidenskab, jf. Pálfi (2007), og sekundært i de forskellige danske fagordbøger for sprogvidenskab, dvs. Søndergaard (1992), Cramer (1994), Cramer et al. (1996) og Dansk Sprognævn (1996); desuden behandles disse ting – om end meget perifert – i Greimas/Courtés (1988) og i Moberg (1996).

Kigger man i den nævnte litteraturliste, finder man en lang række forskellige titler på skøn- og faglitterære værker (heriblandt litteraturhistoriske fremstillinger) og håndbøger af forskellig slags (bl.a. standardværker som Wilperts *Sachwörterbuch der Literatur*, som udkom første gang i 1955 og siden i mange reviderede udgaver og oplag). Særligt glædeligt er det at se, at GL-redaktørerne også har konsulteret tidsskriftslitteraturen! Såfremt denne samling af værker og tidsskriftsartikler virkelig udgør ordbogens empiriske grundlag og altså har affødt bl.a. (udvalget af) ordbogens opslagsord, må fundamentet siges at være tilfredsstillende. Dog forekommer det os gådefuldt for ikke at sige problematisk, at GL-redaktionen har ment at kunne undlade at rådspørge så toneangivende og vigtige værker som Bußmann (2002), Eide (1990), Greimas/Courtés (1988), Høgh (1996), Lausberg (1973), Moberg (1996) og Schweikle (1990).

Om ordbogens funktion(er) erfarer vi intet, men det er tydeligt, at GL er en traditionel etsproget fagordbog; og en sådan har sædvanligvis både kommunikative og kognitive funktioner og er i første omgang sædvanligvis konciperet til at opfylde behovene hjælp til vidensstilegnelse og tekstreception. Ved et nærmere eftersyn lader det til, at også GL har begge disse funktioner. Af grunde, som vi vil komme ind på senere, er funktionen hjælp til tekstproduktion ikke understøttet optimalt.

Om målgruppen erfarer vi følgende (ligeledes i det første forord):

Vores målgruppe har som udgangspunkt været studerende på de fag, som har litteratur og tekstanalyse på deres pensum. Dvs. dansk på seminariet og universitetsfag som dansk, litteraturvidenskab, litteraturhistorie, engelsk, fransk, tysk, spansk m.v. Vi håber selvfølgelig at andre med interesse for litteratur også kan få nytte af bogen.

På omslaget hedder det imidlertid, at "[GL] kan bruges af alle, der interesserer sig for litteratur eller har brug for at analysere litterære tekster". Den målgruppe, der omtales i forordet, er velafgrænset og overbevisende, og det er aldeles tilladt at "håbe[...] at andre med interesse for litteratur også kan få nytte af bogen", men omslagstekstens radikalt anderledes formulerede "alle, der interesserer sig for litteratur" er problematisk. Denne almindeligt interesserede bruger, som der her tænkes på, findes skam i virkeligheden, men i ordbogsverdenen er han/hun kun et spøgelse, en floskel, hvis eksistens og pleje snarere skyldes forlagenes

garvede marketingsfolks tænksomhed end leksikografisk refleksion. Selvom også vi håber, at alle mulige mennesker kan få glæde og nytte af nærværende ordbog, mener vi ikke, at den kan bruges af andre end semifagfolk (dvs. litteraturvidenskabsstuderende hhv. studerende og evt. fagfolk fra nabovidenskaberne). For fagfolk er ordbogen ikke tilstrækkeligt videnskabelig, noget som vi kommer ind på senere; for lægfolk er artiklerne, især betydningsforklaringerne, for komplicerede. Ikke at de er påfaldende komplicerede i og for sig, men når man betænker, at den almindeligt interesserede bruger (lægmand) potentielt er et fagligt fuldstændigt udenfor stående individ, fx en person med akademisk baggrund uden for humaniora, eller én, der slet ikke har en boglig uddannelse, så vil man forstå, at denne gruppe ikke bliver tilgodeset tilstrækkeligt. Denne brugergruppe kan ikke forventes at være fortrolig med hverken den filologiske, lingvistiske, litteraturvidenskabelige eller blot den tværfaglige i humaniora brugte terminologi, og dette tages der ikke rigtigt hensyn til i GL – jf. følgende tilfældigt udvalgte artikel:

Epanodos (græsk, hjemvej, tilbage), en retorisk figur, hvori en sætning gentages i omvendt rækkefølge, således at det første ord bliver det sidste, evt. i form af en kiastisk ordstilling, hvor ordene krydses over. ”Foråret kommer snart – snart kommer foråret”.

Epanodos kan også forekomme som en gentagelse af et ord eller en frase, enten i begyndelsen og i midten af en sætning eller i midten og slutningen af en sætning. → Epanalepsis, Kiasme.

Man kan ikke forvente, at lægfolk kan forstå termer som *retorisk figur*, *kiastisk ordstilling* og *frase*. Ganske vist gives der for de to førstnævnte termers vedkommende en udmærket forklaring andetsteds i bogen, men *frase* findes fx ikke som lemma, og desuden bliver man ikke gjort opmærksom på, at termen *retorisk figur* findes som selvstændigt opslagsord. Endvidere er det usandsynligt, at den almindeligt interesserede også vil være interesseret i at gennemlæse en større mængde artikler, før vedkommende kan få en nogenlunde klar forståelse af det begreb, som til at begynde med har foranlediget til konsultation af ordbogen. Efterser man andre artikler, får man det samme indtryk.

GL har en klart afgrænset brugergruppe, noget som faktisk er et ret sjældent syn, og som redaktionen skal have megen ros for (målgruppen er semifagfolk, dvs. hverken fagfolk eller lægfolk) – desto mere ærgerligt er det med en sådan forsømmelig omgang med omslagsteksten.

2.2.2. Artikelbestanden

Om GL's empiriske grundlag har Henrik Rasmussen på vores forespørgsel oplyst følgende (citeret efter e-mail af 13. august 2006 fra Henrik Rasmussen til Loránd-Levente Pálfi):

Mht. lemmaselektionen tog vi udgangspunkt i de to opslagsværker, Gads Forlag for år tilbage havde udgivet: Folmer Christensens "Litteraturleksikon" (1969) og Jørgen Lorezens "Litteratur" (1976). Derefter udvidede vi listen, dels ud fra egen viden, dels ud fra en lang række udenlandske opslagsværker (som nævnes i vores litteraturliste). Så havde vi en grundliste, som vi kunne begynde at arbejde ud fra. I selve arbejdet med at skrive opslagene blev vi hele tiden kastet videre til nye mulige opslagsord og måtte derfor løbende udvide/afgrænse os inden for de forskellige delområder, vi behandler. Resultatet blev, at vi – selvom vi tog udgangspunkt i eksisterende værker – endte med et værk, hvis opslagsord ligger ret langt fra andre beslægtede værkers.

Vi bringer her Henrik Rasmussen vor bedste tak for disse ordbogshistorisk yderst interessante oplysninger, som hermed kan glide ind i faglitteraturen og være til nytte og glæde for ordbogshistorikere.

GL² indeholder ifølge omslagets bagside ca. 2.500 opslagsord. Ifølge forordet er der kommet 55 nye opslagsord til i forhold til GL¹. I sammenligning med fx Wilpert (2001), som indeholder 5.500 opslagsord, men også sammenlignet med andre mindre værker, vil vi betragte GL som en mellemstor ordbog.

Artiklerne i GL² giver på mange måder et godt førsteindtryk. Det lader til, at udvalget er bredt og behandlingen grundig. Nogle artikler får flere spalter. Det er også glædeligt med suffiks-artikler som **-ana/-iana**, **-ade/-iade** m.m. Vi skal i det følgende se på nogle detaljer. (Når vi i det følgende ikke omtaler lemmahuller, skyldes dette vor prioritering (pladshensyn) og ikke, at der ingen lemmahuller findes i GL.)

2.2.2.1. Nye artikler

Blandt de nytilkomne finder vi bl.a. **Anakroni**, **Analogi**, **Boghandel**, **Cyberfiktion**, **Diskursanalyse**, **Don Quixote**, **Epistem**, **Eventyrroman**, **Jazzpoetry**, **Kolonial litteratur**, **Kortprosa**, **Poetry slam** og **Rap**. Vi har ingen indvendinger imod udvalget og synes kun godt om forøgelsen af lemmabestanden.

GL² indeholder også nytilkomne henvisningsartikler: Fx **Closure** (som dog er blevet alfabetisk fejlplaceret), **Hypertext** (som imidlertid

strider imod dansk retskrivning) og **Heterodiegetisk**. Dette er ligeledes en forbedring i forhold til GL¹ (om mediostrukturen se kapitel 2.3).

2.2.2.2. Bortfaldne artikler

Bl.a. følgende artikler, som alle fandtes i GL¹, er faldet bort i GL²: **Banana Split** [tidsskriftet], **Danske Studier**, **Don quixoteri**, **Edda** [tidsskriftet], **Hug** [tidsskriftet], **Keltisk renæssance** og **Kiosklitteratur**.

Vi synes, det er for dårligt, at man i forordet – hvor man ellers flittigt oplyser, at GL med andenudgaven er blevet forøget med 55 nye artikler – ikke meddeler, at der også er blevet fjernet noget. Desuden forstår vi ikke, hvad grundlaget for fjernelsen af netop disse artikler har været (med undtagelse af *Don quixoteri*, som vi dog godt kan undvære). Tidsskrifterne *Banana Split*, *Edda* og *Danske Studier* findes jo stadig, og sidstnævnte er endda et af Danmarks fornemste og ældste endnu eksisterende tidsskrifter! (Tidsskriftet blev grundlagt i 1890, men omdøbt i 1904). Findes tidsskriftet *Hug* måske ikke mere? Og berettiger det i så fald til udlugning? Det havde vel også været en mulighed at beholde artiklen og oplyse, at tidsskriftet ikke længere blev udgivet, hvad det havde været for et tidsskrift, hvornår det var blevet grundlagt osv., noget som vi i GL² faktisk finder eksempler på i forbindelse med andre tidsskrifter. Såfremt det er pladsmangel, der har været motiverende for udlugningen, må vi efterlyse et bedre samarbejde mellem forlaget og ordbogsredaktørerne, for sidst i GL² findes der intet mindre end 15 blanke sider!

2.2.2.3. Udvidelse/redigering af artikler

En lang række artikler er i GL² blevet udvidet, det drejer sig bl.a. om: **Antikken**, **Drama**, **Epos**, **Faktion**, **Fortolkning** og **Kulturstudier**.

En lang række artikler er med GL² desuden blevet opdateret: Fx er oplysningen om redaktionens sammensætning blevet ændret i artiklerne **Hvedekorn**, **Ildfisken**, **Kritik** mfl., ligesom man i artiklerne **Gyldendal Prisen**, **Søren** og **Gyldne Laurbær**, **De** meddeler de seneste prismodtagere.

Endelig er en række opslagsformer blevet ændret: *A part* => **À part** (begge former er imidlertid ortografisk problematiske, hvad angår brug af majuskel, mens begge er korrekte, hvad angår brug af accenttegn), *l'Art pour l'art* => **L'Art pour l'art** (begge varianter er ortografisk problematiske, hvad angår brug af majuskel). Det er en diskussionssag, hvorvidt der her er tale om deciderede fejl (jf. spørgsmålet om stort be-

gyndelsesbogstav længere nede i denne artikel), og bortset fra disse ”fejl” er det meget glædeligt med udvidelserne og opdateringerne.

2.2.2.4. *Problematiske artikler*

For overskuelighedens skyld har vi opdelt dette kapitel i fire unummere-rede underkapitler afgrænsede efter problemernes art. Overskueligheden har til gengæld fordret den pris, at gengangere ikke har kunnet undgå. Når det samme lemma i det følgende findes anført flere gange, er det hver gang af forskellige grunde. (Det siger sig selv, at en sådan skelnen, som underkapitlerne giver udtryk for, ikke kan foretages gnidningsløst: Nogle af problemartiklerne er grænseområdetilfælde og kunne lige så vel have figureret i et andet af underkapitlerne).

Manglende oplysninger hhv. mangelfulde udredninger

I artiklen **Abstrakt** findes kun den hverdagsproglige definition, ifølge hvilken abstrakte begreber er ’uvirkelige begreber’ eller med GL²’s ord: ”tænkt[e] og uden forbindelse med den konkrete virkelighed”. I filosofien er der imidlertid en lang tradition for en skelnen mellem abstrakte og konkrete begreber, hvor de to står over for hinanden (en skelnen mellem det overordnede/generelle hhv. det særegne).

I artiklen **Agent** forklares, hvad en litterær agent er (der tænkes her på en person, der varetager en forfatters interesser, afsætter en forfatters bøger til et forlag, forhandler kontrakter og ophavsret/rettigheder osv.) – men hvad med agent i litteraturanalytisk forstand?

I artiklen **Anakroni** nævnes ikke, at prolepsis bruges i moderne romaner til at ødelægge den kronologiske narrativitet, som fx når man hos Milan Kundera i *Nesmrtlnost* (da. *Udødeligheden* 1998) erfarer hovedpersonens død i en bisætning midt i romanen. Det nævnes heller ikke, at prolepsis også er et retorisk begreb, hvor det betyder ’en forudgribende besvarelse af en mulig indvending’.

Artiklen **Argot** er ligeledes mangelfuld. Betydningen ’røversprog’ hhv. ’det som svarer til de nordiske egne rotvælsk (eller keltringesprog, skøjersprog m.m.)’ mangler, eller rettere: Den findes delvis dér, hvor normalt etymologien oplyses!?

Charlemagne (se artiklen **Chansons de geste**) er et udmærket ord at bruge, hvis man vil sikre sig, at færrest mulige mennesker forstår, hvad man taler om – ellers kan man skrive *Karl den Store*.

I artiklen **Essay** glemmer man at nævne Lukács’ essayteori. Ej heller nævnes Th.W. Adorno, Robert Musil, Milan Kundera eller Joseph Brod-

sky. Og er Musil egentlig ikke vigtigere end Huxley? Og kan man virkelig karakterisere Lockes *Essay Concerning Human Understanding* som en roman – er der ikke snarere tale om en afhandling?

I artiklen **Gesta Danorum** kunne man vel godt have nævnt, at Saxo er kilden til Hamlet gennem en fransk gendigtning, nemlig François de Belleforests *Histoires Tragiques* fra 1570.

Under **Halvbind** savner vi forklaringen på den anden betydning af dette ord, nemlig 'afdeling af et bind', jf. bl.a. ODS (VII:772:2–3).

I artiklen om **Ordbog over det danske sprog** [sic!] gives mangelfulde oplysninger om antallet af og udgivelsestidspunktet for de forskellige optryk. En mangel er det også, at artiklen kun kender til to supplementsbind – allerede i 2001 foreligger ODS-S4 (dvs. fjerde supplementsbind), og GL² udkommer i 2005! (At GL-redaktionen ikke kender til femte og sidste supplementsbind er forståeligt, for det kom netop et par måneder efter afslutningen på arbejdet med GL²). Desuden anser vi det for en mangel, at man forsømmer at nævne DDO, dvs. *Den Danske Ordbog* (2003–2005) – hvis ikke i en egen artikel så i det mindste i artiklen om ODS.

Forkerte eller uhensigtsmæssigt noterede etymologiske oplysninger

Der bringes talrige problematiske etymologiske angivelser, og når vi her kun nævner nogle få, skyldes det pladshensyn. Om **Anakroni** oplyses, at ordet kommer fra engelsk! Det er helt galt, ordet kommer fra græsk. Også til **Argot** er den etymologiske oplysning forkert; ordet kommer af *argoter* og betyder 'at tigge'. Endelig betyder Copula (se etymologiangivelsen til **Copla**) ikke 'strofe' men 'forbindelse'.

Upræcise, diskutabile og kritisable udredninger/oplysninger

Mht. **Antikken** er der adskilligt at bemærke. Definitionen på tragedie står til diskussion; man kan i hvert fald ikke afgjort sige, at tragedierne "i en mytisk form behandlede konflikter mellem individ og samfund". Dette er i hvert fald ikke i overensstemmelse med Aristoteles' definition. Det samme gælder for komediedefinitionen. I afsnittet om antikens påvirkning får man en fornemmelse af en ubrudt påvirkning fra én kultur, der vel at mærke ikke har været tilgængelig. Det er mere rimeligt at tale om påvirkningerne fra den middelalderlige reception, den italienske fra 1300-tallet og den tyske fra 1700-tallet og fremefter. Vi synes heller ikke, det giver mening at sige, at antikken er ophørt med at være et ideal (jf. "[f]ørst med naturalismen kan man sige, at antikkens kunst

og litteratur er ophørt med at være et ideal”), snarere kan man i nyere tid tale om en anden form for reception. Er kulturhistorien ikke kommet længere end Burckhardts konception af antikken?

Artiklen **Apollinsk/dionysisk** giver indtryk af, at det er Nietzsche, der er ophavsmand til dette begrebspar, hvilket er forkert. Nietzsches forståelse af begreberne stammer fra en tradition, der går tilbage til Friedrich Creuzers afhandling *Dionysus* (Heidelberg 1808/9), der gør op med Winckelmanns forståelse af antikken som værende ”edle Einfalt und stille Größe” (noget, som i øvrigt gjorde Goethe rasende). Winckelmanns og Herders tanker om antikken som plasticitet bliver hos Nietzsche til *det apollinske*, mens *det dionysiske* bliver modbegrebet. Denne forståelse går tilbage til Dionysos-figuren hos forskellige romantikere. Artiklen fejllæser desuden Nietzsche, når det anføres, ”at tragedien med Euripides var blevet overtaget af de apollinske dyder”. Nietzsche mener tværtimod, at Euripides’ dramaer kendetegnede en ny tendens i den antikke græske verdensanskuelse, nemlig den *sokratiske*, jf. hertil bl.a. Nietzsche (1982:64).

I artiklen **Barok** hævdes det, at ”[p]erioden er kendetegnet ved en dualistisk verdensopfattelse”. At dette skulle være noget særligt ved barokken, har vi svært ved at se. Med en vis ret kunne man hævde det samme om alle andre perioder, måske på nær den moderne tid. Desuden er afsnittet om den barokke havestil misvisende. Man fremhæver ”snoede former”, hvor man burde fremhæve lige linjer. Barokhaven adskiller sig primært fra renæssancehaven derved, at slottet ligger i forlængelse af havens centrale akse (Frederiksborg Slotshave – Versailles), hvor slottet op til renæssancehaven ligger adskilt af en voldgrav (Kongens Have). Og når man nu var i gang, kunne man måske også have nævnt den romantiske, dvs. den engelske have (Frederiksberg Have, H.C. Ørstedsparken).

Beskrivelsen af **Borgerlig offentlighed** er meget upræcis. Spørgsmålet er, hvorvidt begrebet overhovedet skulle have været medtaget. Under alle omstændigheder synes vi, det ville have været oplagt at tage udgangspunkt i konstruktionen af offentligheden i Habermas’ optik, den engelske salonkultur i 1700-tallet, Jonathan Swift m.m. i stedet for at beskrive, hvordan offentligheden ifølge Habermas kommer under pres. Habermas anvender jo netop ikke, som artiklen anfører det, begrebet ”til at beskrive samfundets tiltagende opsplittning”, men derimod som en betegnelse for et uindløst potentiale i den vesterlandske samfundsudvikling. Herfra stammer også idealet om ”den herredømmefrie kommunikation”, jf. Habermas (1990). (I denne sammenhæng er det måske værd at nævne, at Habermas’ konception er blevet kritiseret ud fra en litteraturteoretisk position (Nexø 2004), der hævder, at den ”herredømmefrie urtilstand”, som Habermas mener at finde i 1700-tallets England, tvært-

imod var en dybt ironisk skriftkultur, der trak veksler på især baroktraditionen – her fremhæves særligt Swifts ironiske omgang med offentligheden). Artiklen antyder også, at Habermas først og fremmest passer ind i en marxistisk litteratur- og historieforståelse. Intet kunne være mere forkert! Ligeledes var Habermas' forhold til den tyske studenterbevægelse ganske ambivalent.

I artiklen **Dehumanisering** får vi følgende uforståelige sætning: ”Man kan tale om dehumanisering som tendens i kunsten fra sidste halvdel af 1800-tallet som en reaktion på den industrielle revolution, industrisamfundets behandling af mennesket som en vare, tingsliggørelsen (af marxisterne kaldet reifikation), ’Guds død’ og den positivistiske tro på videnskaben.” Men er tingsliggørelse ikke fortrinsvis et marxistisk begreb? Og er dehumaniseringen en reaktion eller et begreb, der forsøger at beskrive den historiske udvikling? Sætningen er uforståelig og vidner om et mangelfuldt kendskab til stoffet. Samtidig forlenes dehumaniseringen med det modernes positive karakteristika: Frihed, egne værdier etc. Tilhængere af oplysningen ville netop karakterisere disse begreber som en humanisering: Opløsningen af umyndighedens skranke.

Artiklerne **Filologi** og **Filologisk metode** er meget utilfredsstillende. Mht. førstnævnte savner vi det historiske aspekt. Grundbetingelsen for, at filologien som videnskab overhovedet kan eksistere, er, at de historiske dimensioner er tilstrækkeligt udfyldte, at det givne sprog er bevidnet og nedfældet over mindst mange århundreder (i optimal fald i årtusinder, hvilket dog kun sjældent er tilfældet). Derfor er det også forkert og højst et udslag af politisk korrektheds-hysteri, hvis nogen fx vil tale om *samisk filologi*. Det, som kendetegner filologien, er det kildenære studium af tekster fra forgangne tider eller fjerne kulturer, hvilket forudsætter, at disse (dvs. kilderne) findes. Hertil kommer det komparative aspekt, jf. betegnelser som *romansk filologi/romanistik*, *slavisk filologi/slavistik* osv., som heller ikke omtales i artiklen. Mht. artiklen *Filologisk metode* er der flere problemer. Artiklen er intetsigende, men samtidig også vildledende. Der findes ikke én filologisk metode – der findes mange! I hvert fald har vi aldrig hørt om nogen enkeltstående filologisk metode og kan heller ikke finde hjemmel for benævnelsen af noget sådant i faglitteraturen, således ikke i fx *Handbok i norrøn filologi* (Haugen 2004). Tekstkritikken, som der i artiklen kredses lidt om, er blot én af filologiens kerediscipliner, desuden omfatter filologien traditionelt palæografi, runologi, navneforskning, håndskrifts- og arkivkundskab (kodeologi), flere sprogvidenskabelige discipliner (især grammatik og sproghistorie) og litteraturvidenskabelige discipliner som fx litteraturhistorie. Men man må naturligvis regne med en vis variation afhængigt af genstandsområde, den pågældende forskningstradition, tid

og sted m.m. (fx er runologi hovedsageligt kun aktuelt inden for nordisk filologi)².

Artiklen **Idealisme** er heller ikke helt tilfredsstillende. For det første mangler den almindelige tidsangivelse 1790–1830 (eller med Hegels død i 1831), og for det andet henregnes Schopenhauer her til den tyske idealisme – noget, som man almindeligvis ikke gør. Schopenhauer stod på sidelinjen i forhold til den etablerede tyske filosofi og blev først sent anerkendt for sine værker.

I artiklen **Ordbog over det danske sprog** [sic!] er det upræcist at skrive, at ODS ”beskriver det danske sprog fra L. Holbergs tid og fremefter”, præcist havde det været at skrive, at ODS/ODS-S beskriver det danske sprog i tidsrummet ca. 1700–1950/1955. I øvrigt er det lille afsnit om ODS-redaktionen dels mangelfuldt (et vilkårligt udvalg af ODS-redaktører omtales), dels fejlagtigt (nogle af disse ophøjes til hovedredaktører uden at have været det). Officielt var kun H. Juul-Jensen (til sin død i 1949) og Jørgen Glahder hovedredaktører, men Lis Jacobsen regnes traditionelt også til hovedredaktionen, vel grundet hendes enorme administrative indsats, som overhovedet muliggjorde udgivelsen af værket.

Forkerte udredninger/oplysninger/definitioner

I artiklen **Bibelen** hedder det, at ”[d]en ældste danske Bibel er et håndskrift fra ca. 1480” – et problematisk udsagn. Der findes ingen komplet dansk bibeloversættelse på det tidspunkt, kun dele af samme – den første komplette danske Bibel er den såkaldte *Christian III's Bibel* fra 1550.

I forbindelse med **Comedy of humours**: Det er Empedokles’, dvs. en oldgræsk, og ikke en middelalderlig teori, der her er tale om.

I artiklen **Dansk bogfortegnelse** hævdes, at ”[e]n månedlig opdatering trykkes i Forlæggerforeningens blad *Bogmarkedet*”, dette er ikke korrekt. *Dansk bogfortegnelse* er nu tilgængelig på internettet på www.dbc.dk og har været det i nogle år, den ajourføres ikke længere i *Bogmarkedet*.

I forbindelse med artiklen **Dialektik**: Det er vel næppe *tingenes*, men derimod *åndens* fænomenologi, den tyske filosof Hegel undersøger!

Ekstlibris oversættes traditionelt ikke med ”bogmærke”, men med ”bogejermærke”. Et bogmærke er som bekendt det ”[m]ærke sædvan-

² Om end man – naturligvis foruden de angelsaksiske og germanske runer – også taler om tyrkiske runer (fx Orchon- og Jenisej-indskrifterne), ungarske runer (*székely rovásírás* hhv. szekliske runer) og østeuropæiske runefund (fx Dobrogea-runerne).

ligvis af karton eller tekstil, der bruges til at markere det sted i en bog, som læseren er kommet til (ved kontinuerlig læsning) eller gerne vil vende tilbage til” (*Informationsordbogen*).

Den typologiske inddeling af encyklopædier i artiklen **Encyklopædi** er overfladisk, lidet brugbar og frem for alt hjemmestrikket – i hvert fald kender hverken leksikografien eller BDI-videnskaben (biblioteks-, dokumentations- og informationsvidenskaben) til den. Inden for BDI-videnskaben taler man om almene encyklopædier vs. fagencyklopædier, jf. bl.a. Hjørland (1997:189), mens man i leksikografien slet ikke opererer med termen encyklopædi, men i stedet traditionelt skelner mellem følgende tre hovedkategorier af leksikografiske opslagsværker³: sprogordbøger, sagordbøger og alordbøger også kaldet encyklopædiske ordbøger (ikke at forveksle med encyklopædier!), jf. hertil bl.a. Svensén (2004:26). Afhængigt af deres indhold henregnes encyklopædierne ifølge denne typologi til sagordbøgerne eller alordbøgerne. Nyere og nyeste leksikografisk teori, nemlig den leksikografiske funktionslære, afviser dog denne typologi, jf. hertil bl.a. Bergenholtz/Tarp (2002; 2003) og især Tarp (2006:135–147), og skelner i stedet mellem følgende tre hovedkategorier: 1) ordbøger med kommunikative funktioner, 2) ordbøger med kognitive funktioner og 3) ordbøger med kommunikative og kognitive funktioner.

Under **Epistem** oplyses, at Foucault har udviklet eller opfundet epistemologien. Dette er forkert! Foucault griber tilbage til Bachelard og Althusser. I øvrigt er epistemologien simpelthen videnskaben om, hvad vi kan vide, og der findes mange andre antagelser end Foucaults. Begrebet er også meget anvendt inden for den angelsaksiske filosofi, der aldeles intet har med Foucault at gøre. Artiklen giver let det indtryk, at vi her står over for et specifikt fransk fænomen.

I artiklen **Filologi** er afgrænsningen af lingvistikens virkeområde helt gal: GL-redaktørerne mener, at lingvistikken beskæftiger sig med ”ordklassificering og ordbøjninger” – intet kunne være mere forkert og mere indskrænkende!

Om **Fremmedgørelse** hedder det, at denne hos Hegel er en oplevelse af ikke at være en del af den sociale verden. Selvom sætningen stort set er taget fra *Politikens Filosofileksikon*, er den problematisk. Det er *ånden*, der endnu ikke er kommet til sig selv (og derfor fremmedgjort), men er i en historisk proces mod frihedens selvbevidsthed. Ligeledes er det forkert at opfatte fremmedgørelsen hos Marx som det forhold, at arbejderne ikke besidder produktionsmidlerne. For Marx er det arbejdende

³ Man skal her naturligvis være klar over, at termen ordbog i leksikografisk terminologi også dækker over det, som man traditionelt kalder leksikon, konversationsleksikon, encyklopædi, glossar osv.

menneske ikke fremmedgjort, fordi det ikke ejer produktionsmidlerne, men fordi det forarbejdede materiale forekommer ham som noget andet end det, det er. Brugsværdien er erstattet af bytteværdien, altså vareformen. Også Marx-teksten synes at stamme fra *Politikens Filosofileksikon* – man glemmer bare at anføre vareformen som det centrale, hvilket betyder, at den mest elementære forståelse af Hegel og Marx mangler! Endelig må vi gøre opmærksom på, at Hegels forståelse af begrebet dialektik stadig ikke har med *tingenes* kontinuerlige udvikling at gøre, men derimod med *åndens*.

Definitionen af **Idiotikon** er forkert. Et idiotikon er netop ikke bare en dialektordbog, men en ganske særlig form for dialektordbog: Én, der kun bringer de for den pågældende dialekt særegne ord eller betydninger og altså udelader ord, som dialekten har til fælles med fællessproget.

Også **Inkunabel** kunne have været defineret mere præcist og mere korrekt. Inkunabler er bøger trykt med løse typer i tiden før 1501. At det for Danmarks vedkommende gælder tiden før 1550 er forkert, det er palæotyperne der sættes til denne tid, jf. bl.a. Andersen (2004:48, 332) og *Informationsordbogen*. Endelig er ordet palæotyp ikke synonymt med inkunabel.

I artiklen **Marxistisk litteraturkritik** oplyses, at frankfurterskolen har udviklet en litteraturteori – det er ikke rigtigt! Jf. Menke (1991). At kalde Adornos og Benjamins æstetiske skrifter for marxistiske, er desuden heller ikke helt korrekt, jf. Jay (1973) og Buck-Morss (1977).

2.2.2.5. Inkonsekvenser

Tidsskrifterne **Bogens verden**, **Bogmarkedet**, **Kritik**, **Orbis litterarum**, **Passage**, **Spring**, **Standart** og en række andre er optaget, men hvorfor ikke fx *Apparatur*, *Bogvennen*, *Børn & Bøger*, *Dansk Noter*, *Lettre Internationale*, *Naqd*, *NORDICA*, *Reception* og/eller andre? Efter hvilke kriterier er udvalget af visse tidsskrifter frem for andre blevet foretaget? Det forekommer os, at udvalget er vilkårligt.

Om litterære værker kan man generelt ikke få oplysning i GL², noget som er typisk for danske litteraturleksika, jf. Pálfi (2007). Men hvad er grunden til, at der en sjælden gang alligevel medtages en titel som fx **Common reader**, **The** [sic!], **Kalevala**, **Gesta Danorum** og **Gesta Romanorum**? Enten beslutter man sig for at oplyse om værker, eller også udelukker man denne kategori. Hvorfor medtage fem titler?

2.3. Ordbogens strukturer

Ifølge Bergenholtz (1995a:9) kan der skelnes mellem omkring tredive forskellige ordbogsstrukturer. Vi skal her blot kommentere nogle af de vigtigste. Grundet pladsmangel vil omtalen ikke være dybtgående.

GL fremviser en simpel rammestruktur. Dette er ikke i sig selv kritiserbart, da det er selve ordbogens byggede, nemlig det, der konstituerer rammestrukturen, der er af egentlig vigtighed og betydning (om ordbogens byggede se kapitel 2.2).

Tilgangsstrukturen er kun delvis tilfredsstillende. Der er blevet gjort brug af seks strukturindikatorer (både typografiske og ikke-typografiske): 1) den levende kolumnetitel, som findes øverst til venstre på venstresider og øverst til højre på højresider; 2) den fede type, med hvilken lemmata er udskilte fra den resterende ordbogstekst; 3) arabertal ved opløsning af polysemer; 4) parenteser omkring de etymologiske oplysninger; 5) pile ved henvisningerne; 6) kursiv skrift ved angivelse af titler hhv. ordbogseksterne henvisninger i Svenséns forstand, jf. Svensén (2004:98). Den forholdsvis komplekse mikrostruktur taget i betragtning kunne man imidlertid godt have overvejet at give disse strukturindikatorer et mere markant udseende – eller der kunne være blevet valgt nogle flere ikke-typografiske strukturindikatorer. Fx kunne man have gjort brug af nogle af de af Bergenholtz så yndede symboler (■, ●, ◆, ▲). Som det kan ses af de af Bergenholtz et al. udførte ordbogsarbejder, kan den slags symboler bruges i mange typer af ordbøger: Fx i almensproglige ordbøger, jf. Bergenholtz et al. (1999), i fagordbøger, jf. Kaufmann/Bergenholtz (1992), og endda i populærvidenskabelige underholdningsordbøger, jf. Bergenholtz/Frandsen (2001). Vi vil opfordre redaktionen til at overveje indførelse af sådanne strukturindikatorer i kommende udgaver af GL eller på en eller anden måde at markere de nuværende kraftigere. Det vil give et bedre og hurtigere overblik og lette orienteringen i artiklerne.

Makrostrukturen, som jo også er en del af tilgangsstrukturen, konstitueres i GL² (ligesom i GL¹) af den glatalfabetiske lemmaliste med initialalfabetisk præsenteringsform, og listen er ordnet strengt alfabetisk efter bogstav for bogstav-princippet (også kaldet tegn for tegn-princippet). Dette er en konventionel løsning og meget passende for en ordbog som GL.

Mediostrukturen, også kaldet henvisningsstrukturen, er forholdsvis simpel. Der gives, afhængigt af hvordan man betragter sagen, to eller tre former for eksplicite henvisninger: 1) henvisningsartikler bestående af et henvisningssted og en henvisningsadresse (mellem disse er der en pil); 2) artikelfinale henvisninger indledt med en pil (disse henviser til andre artikler i værket); 3) ordbogseksterne henvisninger (i den Sven-

senske forstand) i form af litteraturlisten bag i bogen samt i selve artiklerne, idet mange af de i litteraturlisten anførte titler også findes her.

Ved sammenligning med GL¹ har vi kunnet konstatere, at mediostrukturen er blevet forbedret i GL². Se fx følgende artikler: **Forfatter** (nu tre henvisninger – ingen i GL¹), **Gruk** (en ny henvisning er blevet tilføjet), **Heltedigtning** (ny henvisning), **Hermeneutik** (to nye henvisninger).

Mikrostrukturen er forholdsvis kompleks. Bortset fra at en artikel kan være en ren henvisningsartikel, gives der i artiklerne normalt etymologiske oplysninger og betydningsforklaringer (med eksempler på sagen) – i den her anførte rækkefølge. Hertil kommer de tidligere nævnte artikel- og ordbogseksterne henvisninger (hvis man da vil opfatte disse som sådanne) og de tidligere nævnte artikelfinale henvisninger til andre artikler i værket. Men naturligvis er ikke alle disse komponenter forhåndenværende i alle artiklerne.

De etymologiske angivelser har en eksistensberettigelse i sig selv, men i forhold til betydningsangivelserne skaber de desuden fundamentet for betydningsforklaringen. At etymologien i GL ikke er så dyb som i etymologiske ordbøger, er forståeligt, men at det undertiden er vilkårligt, hvor den gives hhv. udelades, er mindre tilfredsstillende. Hvorfor har fx **Agroikos**, **Generalisering**, **Koryphaios**, **Krise**, **Kukkassescene** og flere andre lemmata ingen etymologisk angivelse fået? Mere problematisk er det imidlertid, at mange af angivelserne er upræcise, uensartet opstillede, mangelfulde og undertiden helt fejlagtige.

Betydningsangivelserne er grundige, inkluderer opløsning af polysemer og anfører undertiden danske ækvivalenter eller en parafrase for engelske, tyske eller franske terms vedkommende og i det hele taget for fremmedord. Det er imidlertid ikke hensigtsmæssigt, at der – bortset fra de etymologiske angivelser – mangler sproglige oplysninger i artiklerne. Vi savner oplysninger om fx opslagsordenes køn, bøjning og ordklasse-mæssige tilhørsforhold. (Også udtaleangivelser synes vi godt, man kunne have givet ved især gallicismerne). Hertil kommer den konsekvente brug af stort begyndelsesbogstav i opslagsordene, noget som vi ganske vist har set flere eksempler på tidligere i den litterære leksikografis historie i Danmark, jf. Pálfi (2007), men som ikke desto mindre er en leksikografisk uskik og et pædagogisk misgreb. (Under alle omstændigheder er dette forhold ikke optimerende for ordbogsfunktionen hjælp til tekstproduktion, jf. videre om dette nedenfor). Et brud på denne ”tradition” havde i høj grad været ønskeligt. Betydningsangivelserne koncentrerer sig således mest om sagen og mindre om ordet, som refererer til den. GL placerer sig følgelig i rækken af sagordbøger snarere end rækken af sprogordbøger eller alordbøger og opfylder primært ordbogsfunktionerne hjælp til videnstilegnelse og tekstreception. At GL kun

koncentrerer sig om sagen, er ikke principielt problematisk, konsekvensen er blot, at værket er svagt, når det gælder hjælp til tekstproduktion.

Det er i denne sammenhæng interessant at se, at ikke én eneste af samtlige litterærleksikografiske opslagsværker i Danmark bringer sproglige oplysninger om termerne, jf. Pálfi (2007). Vi står her tydeligvis over for en hårdnakket men lidet hensigtsmæssig tradition, som bl.a. afstedkommer, at ordbøgerne er lidet brugbare, når det gælder ordbogsfunktionen hjælp til tekstproduktion. Konsekvensen bliver for alvor tydelig, når man ser, at den slags fagordsstof normalt kun meget selektivt medtages i danske almensproglige ordbøger, – værker som *Politikens Nudansk Ordbog*, *Den Danske Ordbog 1–6* og *Retskrivningsordbogen* – hvilket undertiden kan betyde, at man ikke kan få oplysning om den grammatiske konstitution og dermed fx om fleksionsmorfologien og den syntaktiske distribution af et givent litteraturfagligt ord (om vigtigheden af sproglige oplysninger i fagordbøger se i øvrigt Bergenholtz 1993 og 1994).

Eksemplernes⁴ funktion er at supplere betydningsforklaringerne. Dette lykkes også på udmærket vis. Vi finder eksempler i fx artiklerne **Epigram**, **Heksameter**, **Katalogvers** m.m. Eksemplerne i GL er autentiske, hvorfor man kunne problematisere det forhold, at de ikke afhjemles ordentligt. I artiklen **Epigram** får man således følgende at vide:

L. Holberg [...] har skrevet dette eksempel (oversat fra latin): ”Forhen var han frisør og klippede godtfolks hår. Det var ej nok. Nu han af alle huden flår.” *Frisøren, der blev finansminister*.

Kilden angives her både før (”L. Holberg”) og efter eksemplet (”*Frisøren, der blev finansminister*”), men kigger man i litteraturlisten bag i bogen, finder man hverken en indgang med ”Holberg, L.” eller med ”*Frisøren, der blev finansminister*”. Ganske vist får man oplyst forfatterens navn samt titlen på skriftet og kan efterfølgende selv finde frem til det rigtige sted i det pågældende værk, men hvilken side mon dette tekstuddrag skal findes på? Hvilken tekstudgave skal man kigge i?

Med udgangspunkt i den leksikografiske funktionslære – ifølge hvilken det afhænger af ordbogens funktioner, hvorvidt eksempler skal være autentiske eller ej, hvorvidt de skal afhjemles eller ej osv. – kan man mene, at dette forhold ikke bør problematiseres, eftersom det intetsteds i GL hævdes, at dokumentation er en af værkets funktioner. Alligevel sy-

⁴ Det er vigtigt at bemærke, at når vi her taler om eksempler, mener vi *eksempler på sagen* og ikke såkaldt leksikografiske eksempler, som er *eksempler på ordet* (dvs. dets brug). Leksikografiske eksempler, defineret som angivelser, der demonstrerer brugen af et ord i en større eller mindre kontekst, gives meget sjældent i monolingvale fagordbøger, jf. Bergenholtz (1994:138).

nes det at være et berettiget spørgsmål, om man, nu hvor man har brugt kræfter på at finde frem til en forfatter og et værk og bruger plads på at oplyse om disse, ikke også kunne hhv. burde have fundet plads til nogle sidehenvisninger?

3. Afsluttende bemærkninger

Vi er enige med Lund (2002:22), som – i en oversigtsartikel om litteraturhistoriske og -teoretiske værker, hvor han også meget kort omtaler GL – skriver, at det er ”ærgeligt at den konkrete udformning af så nyttig en standardbog ikke [har været] båret af en lidt større skribentkreds og af lidt længere modningstid i redaktionen”, og at værkets vægt ligger på ”formalæstetik og klassisk stilistik, og tilsvarende mindre på f.eks. litteratursociologiske forhold” (ibid.) og – vil vi tilføje – kulturteori og filosofi.

Desuden er vi skeptiske, hvad angår behandlingen af retorikkens terminologi, om end vi ikke med sikkerhed kan vide, hvorvidt denne skepsis er berettiget, siden vi af pladsgrunde har givet afkald på at undersøge sagen. Når vi tør nære en vis tvivl, skyldes det, at hverken Lausberg (1973), Eide (1990) eller Moberg (1996) tilsyneladende har været rådspurgte under arbejdet. Vi skal derfor opfordre GL-redaktørerne til at konferere med disse bøger, når næste udgave af GL skal udarbejdes. Lausberg (1973) er en håndbog, som nyder meget stor respekt blandt fagfolk, mens de to andre regnes for lødige retorikordbøger – Moberg (1996) er den hidindtil eneste retorikordbog på dansk!⁵

GL er ikke en ordbog for fagfolk, dertil er den ikke videnskabelig nok: Der er alt for mange inkonsekvenser, en skævhed i behandlingen af stoffet, alt for mange upræcise og undertiden fejlagtige etymologiske angivelser, undertiden manglende stringens og præcision i betydningsforklaringerne, manglende tilstrækkelig afhjemling af lemmata, manglende henvisning til faglitteratur (fx i udgangen af de enkelte artikler) og gennemgående oversættelse af citater uden angivelse af kilde/oversætter. GL er imidlertid heller ikke en ordbog for lægfolk, dertil er den for videnskabelig, dvs. bogen opererer på et forholdsvis højt sprogligt niveau med mange tekniske begreber. Ifølge forordet er GL konciperet til semi-fagfolk: Brugergruppen er således velafgrænset, og for netop denne gruppe af brugere kan ordbogen utvivlsomt været til nytte og hjælp.

⁵ Vi skal her takke retoriker cand.mag. Christian Nicholas Eversbusch fra RHE-TOR, som vi har bedt om en faglig vurdering af Lausberg (1973), Eide (1990) og Moberg (1996) og for i det hele taget at have drøftet denne sag med os. Kritikken og dermed også ansvaret for den er dog udelukkende vores.

I det store hele er litteraturhistorien tilfredsstillende behandlet. Det er imidlertid stilistikken, der er værkets store styrke. Her er der ikke fundet nogen væsentlige kritikpunkter. Desuden er GL, som Pálfi (2007) påviser, den litteraturfaglige ordbog på dansk, der indeholder flest litteraturvidenskabelige termer!

Man kan dog ikke komme uden om, at det er ærgerligt med de mange fejl, mangler og uhensigtsmæssigheder, som værket fremviser (jf. kapitel 2 for oven, især 2.2.2.4), men disse ting kan ændres. En kort tegnforklaring ville ligeledes have været en god idé – eller en brugervejledning. Her kunne man have bemærket, at tidsskriftstitler og bogtitler (korrekt) skrives med kursiv, at trykstærke og tryksvage stavelser inden for metrikken noteres med særlige tegn, og at henvisninger til andre lemmata markeres med en pil.

Beslutter man sig for i en kommende udgave at rette og forbedre, hvad rettes og forbedres kan og bør, vil der komme et endog rigtigt godt leksikon ud af det. Som værket er nu, er det dog bestemt også brugbart.

4. Bibliografi

4.1. Ordbøger

- Bergenholtz, Henning/Jette Pedersen/Vibeke Vrang/Richard Almind 1999: *DanskOrdbogen*. Århus: Systime.
- Bergenholtz, Henning/Susanne Frandsen 2001: *Ordbogen om kvinden*. København: Forum.
- Bußmann, Hadumod (Hrsg.) 2002: *Lexikon der Sprachwissenschaft*. 3., aktualisierte und erweiterte Auflage. Stuttgart: Alfred Kröner. [1. udgave udkom i 1983, 2. udgave udkom 1990.]
- Christensen, Folmer (under medvirken af Lotte Eskelund) 1969: *Litteraturleksikon*. 1. udg., 1. oplag. København: Jul. Gjellerup.
- Cramer, Jens 1994: *499 varme termer. Leksikon til sprogkundskab*. Århus: Institut for Nordisk Sprog og Litteratur.
- Cramer, Jens/Lars Anton Henriksen/Mette Kunø/Erik Vive Larsen/Ole Togeby/Peter Widell 1996: *699 varme termer. Leksikon til sprogkundskab*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Dansk Sprognævn 1996: *Grammatisk talt. anbefalede sproglige betegnelser*. Redigeret af Henrik Galberg Jacobsen. København: Dansk Sprognævn/Dansklærerforeningen.
- Eide, Tormod 1990: *Retorisk leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Greimas, Algirdas Julien/Joseph Courtés 1988: *Semiotik. Sprogteoretisk ordbog*. Dansk redaktion: Per Aage Brandt og Ole Davidsen. Århus: Aarhus Universitetsforlag.

- Høgh, Carsten 1996: *Eventyrleksikon*. 1. udg. København: Rosinante. [I 2002 udkom 2. udgave.]
- Informationsordbogen. Ordbog for informations-håndtering, bog og bibliotek*. 3. udgave, 1. oplag. Udg. af Dansk Standard 2002.
- Kaufmann, Uwe/Henning Bergenholtz 1992: *Genteknologisk ordbog. Dansk-engelsk/engelsk-dansk molekylær-biologi og DNA-teknologi*. København: Gad.
- Lorenzen, Jørgen 1976: *Litteratur [Gads Fagleksikon]*. 1. udg. København: Gad.
- Lübcke, Poul (red.) 2001: *Politikens Filosofileksikon*. Forfattere: Arne Grøn, Jørgen Husted, Poul Lübcke, Stig Alstrup Rasmussen, Peter Sandøe, Niels Christian Stefansen. 1. udgave, 15. oplag. København: Politiken.
- Moberg, Yoon 1996: *Retorisk opslagsbog*. København: Hans Reitzel.
- ODS = H. Juul-Jensen/Jørgen Glahder/Lis Jacobsen et al.: *Ordbog over det danske Sprog I–XXVIII*. Udg. af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Grundlagt af Verner Dahlerup. København: Gyldendal 1919–1956.
- Schweikle, Günther und Irmgard (Hrsg.) 1990: *Metzler Literatur Lexikon. Begriffe und Definitionen*. 2., überarbeitete Auflage. Stuttgart: J.B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung. [1. udgave udkom i 1984.]
- Søndergaard, Georg 1992: Grammatik – en alfabetisk oversigt. I: Georg Søndergaard: *Sproglig analyse. Begreber og værktøjer*. København: Munksgaard, 129–161.
- Wilpert, Gero von 2001: *Sachwörterbuch der Literatur*. 8., verbesserte und erweiterte Auflage. Stuttgart: Alfred Kröner.

4.2. Anden litteratur

- Almind, Richard 2005: Designing Internet Dictionaries. I: *Hermes* 34, 37–54.
- Almind, Richard/Henning Bergenholtz 1990: Klæder skaber folk: Ordbøgers layout. I: *Hermes* 4, 31–47.
- Almind, Richard/Henning Bergenholtz 2000: Die ästhetische Dimension der Lexikographie. I: Ulla Fix/Hans Welmann (Hrsg.): *Bild im Text – Text und Bild*. Heidelberg: Winter, 259–288.
- Andersen, Axel 2004: *Veje til viden. Håndbog i informationssøgning*. Redaktion: Marie-Louise Hammer. 1. udgave, 3. oplag. København: Gyldendal.

- Bergenholtz, Henning 1993: Beispiele in Fachwörterbüchern. I: Burkhard Schaefer/Henning Bergenholtz (Hrsg.): *Fachlexikographie. Fachwissen und seine Repräsentation in Wörterbüchern*. Tübingen: Narr, 421–439.
- Bergenholtz, Henning 1994: Sproglige oplysninger. I: Henning Bergenholtz/Sven Tarp: *Manual i fagleksikografi. Udarbejdelse af fagordbøger – problemer og løsningsforslag*. Herning: Systime, 112–144.
- Bergenholtz, Henning 1995a: Grammatik i bilingvale ordbøger. I: *LexicoNordica* 2, 5–18.
- Bergenholtz, Henning 1995b: Ordbøgers funktion og æstetik. I: Peder Skyum-Nielsen (udg.): *Sprogets funktion og æstetik*. København: Gad, 55–81.
- Bergenholtz, Henning 1996: Norsk international ordbog [Recensionsartikel om: *Norsk Ordbok. Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet. Band III. Flusker–Gigla*. Red. av Reidar Bø/Arnbjørn Hageberg/Laurits Killingbergtrø/Sigurd Norlie/Gunnar Pedersen. Oslo: Det Norske Samlaget 1994.]. I: *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 75–84.
- Bergenholtz, Henning/Sven Tarp 2002: Die moderne lexikographische Funktionslehre. Diskussionsbeitrag zu neuen und alten Paradigmen, die Wörterbücher als Gebrauchsgegenstände verstehen. I: *Lexicographica* 18, 253–263.
- Bergenholtz, Henning/Sven Tarp 2003: Two opposing theories: On H.E. Wiegand's recent discovery of lexicographic functions. I: *Hermes* 31, 171–196.
- Buck-Morss, Susan 1977: *The Origin of Negative Dialectics*. New York: The Free Press.
- DSH = Skautrup, Peter: *Det danske Sprogs Historie I–V*. Udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. 2. oplag. København: Gyldendal 1968–1970.
- Goethe, Johann Wolfgang von 1948–1971: *Artemis-Gedenkausgabe der Werke, Briefe und Gespräche*. Hrsg. von Ernst Beutler. Bd. 1–24 u. Erg.-Bd. 1–3. Zürich: Artemis.
- Habermas, Jürgen 1990: *Strukturwandel der Öffentlichkeit*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Haugen, Eva L. 1984: *A Bibliography of Scandinavian Dictionaries*. (With an Introduction by Einar Haugen.) White Plains/New York: Kraus International Publications.
- Haugen, Odd Einar 2004 (red.): *Handbok i norrøn filologi*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.

- Hjørland, Birger 1997: Forskningens konsolidering og syntese: Tertiære dokumenttyper. I: Søren Brier/Martin Dyrbye/Jan Graulund/Ingrid Koggersbøl Hansen/Birger Hjørland/Tine Vind og Anders Ørom: *Faglitteraturens dokumenttyper i kommunikations-, og videnskabs-teoretisk belysning. Bind 1: Dokumenttypologiens almene teori og former*. København/Aalborg: Danmarks Biblioteksskole, 179–208. [Upubliceret kompendium.]
- Jay, Martin 1973: *The Dialectical Imagination*. Boston: Little Brown & Co.
- Lausberg, Heinrich 1973: *Handbuch der literarischen Rhetorik – eine Grundlegung der Literaturwissenschaft*. 2., durch einen Nachtrag vermehrte Auflage. München: Max Hueber.
- Lenstrup, Rita 1990: Kritiske bemærkninger til artikel af Henning Bergeholtz, Helle Dam og Torben Henriksen i *Hermes* 5–1990, side 127–136. I: *Hermes* 7, 109–114.
- Lorentzen, Henrik/Lars Trap-Jensen 2004: Kommentarer til Henning Bergeholtz og Vibeke Vrang: Den Danske Ordbog imponerer og skuffer. I: *Hermes* 33, 179–192.
- Lund, Niels D. 2002: Med hovedvægt på kanon. Litteraturhistorie og -kritik 2001. I: *Bogens verden* nr. 2, 22–28.
- Menke, Christoph 1991: *Die Souveränität der Kunst*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Mikkelsen, Hans Kristian 1994: Danske fagordbøger. I: Henning Bergeholtz/Sven Tarp: *Manual i fagleksikografi. Udarbejdelse af fagordbøger – problemer og løsningsforslag*. Herning: Systime, 258–305.
- Nexø, Tue Andersen 2004: *Jonathan Swift. Satiren og det trykte ord*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Nietzsche, Friedrich 1982: *Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik* (1872). I: *Werke in drei Bänden*, Band I. Herausgegeben von Karl Schlehta. 9. Auflage. München: Carl Hanser.
- Pálfi, Loránd-Levente 2007: Den litterære leksikografi i Danmark. En bibliografisk-leksikografisk oversigt. I: *Referencen*, årg. 37, Særnummer, s. 3–35.
- Pálfi, Loránd-Levente/Johnny Lindholm 2006: Et nyt leksikon om nordisk mytologi. I: *LexicoNordica* 13, 325–339.
- Svensén, Bo 2004: *Handbok i lexicografi. Ordböcker och ordboksarbete i teori och praktik*. Stockholm: Nordstedts Akademiska Förlag.
- Tarp, Sven 2006: *Leksikografien i grænselandet mellem viden og ikke-viden. Generel leksikografisk teori med særligt henblik på lærerleksikografi. Bind I–II*. Århus: Center for Leksikografi. [Doktorafhandling forsvaret 06.10.2006 på Handelshøjskolen i Århus.]

Loránd-Levente Pálfi
forskningsassistent
Center for Leksikografi
Handelshøjskolen i Århus
Aarhus Universitet
Fuglesangs Allé 4
DK-8210 Aarhus V
llp@asb.dk

Anders Tønnesen
cand.mag.
Esbern Snares Gade 22
1725 København V
anderstonnesen@gmail.com